

Anbringelse er altid forbundet med tab

De børn og voksne, der bor på landets døgninstitutioner, har ofte oplevet et væld af flytninger. Mange har flyttet så mange gange, at de ikke kan huske alle opholdstederne. Fra hjemmet til institution eller plejefamilie, tilbage til hjemmet og videre til en ny institution eller plejefamilie. På Skodsborg Observations- og behandlingshjem har vi lavet flere efterundersøgelser af udskrevne børn. En af de ting, der tilbagevendende har gjort indtryk på os, er at de grupper af børn, hvis livsforløb vi har undersøgt, har haft mange anbringelser og mange flytninger generelt. Et af børnene har som 14-årig boet 25 steder.

Af Inger Thormann, psykolog på Skodsborg Observations- og behandlingshjem for små børn.

Det at flytte fra et sted til et andet er aldrig uproblematisk, men at blive flyttet fra sit hjem og anbragt et andet sted bliver meget let en uheldig oplevelse, som vil fylde i ens personlighed resten af livet.

I børnenes livshistorier er der mange beskrivelser af miljøskift, og naturligvis afdækker disse livshistorier mange succeshistorier, men også begrænsninger hos de socialarbejdere, som handlede eller undlod at handle. Målet med afdækningen har kun været et, nemlig at føje nye erfaringer til dem vi i forvejen har, så vi bliver endnu bedre hjælpere.

Respekt

Begrebet respekt er et meget vigtigt begreb i hjælpen til mennesker, der skal ændre opholdsted. Det gælder uanset, om det drejer sig om et spædbarn, der skal anbringes i en plejefamilie, et barn der skal adopteres fra et andet land, et ældre menneske, der skal flytte fra sit hjem til et plejehjem, eller en handicappet, der skal flytte fra sit hjem til en døgninstitution eller fra en døgninstitution til en anden.

Respekten indebærer, at socialarbejderen forstår, at livet før anbringelsen var noget værd. Livet før anbringelsen var fuld af betydning, og den betydning skal fastholdes ved hjælp af minder, fotos og ting, der minder om det liv, der var før. Samtale om livet før anbringelsen vil støtte den, der har ændret opholdsted til at opleve sammenhæng/ kontinuitet i sit liv. Oplevelse af kontinuitet i livet forøger selvpoplevelsen.

Forstår socialarbejderen, at ændring af opholdssted altid er forbundet med tab, vil det blive lettere at give omsorg til det menneske, som netop er flyttet, og dermed har ændret opholdsted.

Overgangsobjekter og deres betydning

På Skodsborg har vi i flere år hentet inspiration i teorien om overgangsobjekter og overgangsfænomener. Teorien er skabt i 1951 af den engelske børnelæge og psykoanalytiker Donald W. Winnicott. Den udspringer af Winnicotts fascination af samspillet mellem den indre og ydre verden og af illusionens natur. *Skodsborgmodellen* bygger frit videre på Winnicotts teorier. Dette har givet sig udslag på forskellig vis. Vi er blandt andet meget opmærksomme på, om et barn har én eller flere ting, som det er knyttet til/ glad for. Hvis et barn kun har en enkelt ting, som det viser blot en mindre grad af tilknytning til, vil vi forsøge at forøge objektets betydning for barnet. Dette gøres ved at tillægge objektet værdi, vise nænsomhed i forhold til at sørge for, at det er hos barnet i dets barnevogn eller seng.

Er det en bamse eller dukke kan den svøbes, eller der kan syes tøj til den. Er det en legeting af en eller anden art, kan der f.eks. findes en fin æske, som den kan ligge i.

Vi tillader os at tro på, at døde ting kan "levendegøres" ved at blive tillagt værdi. I daglig tale siger vi voksne f.eks. om en ting, at den har *affektionsværdi*. Vi forstår herved, at en ting for os er ladet med følelser, idet den minder os om oplevelser, vi



har haft tidligere i livet. Oplevelserne kan være mangartede og knyttet til andre mennesker, til steder og hændelser.

Som voksne vil de fleste af os kunne genkalde positivt ladede erindringer om, hvad *ting* har betydet for os i hverdagen eller specielt i vanskelige situationer. Også som voksne kan vi befinde os i grænselandet mellem

den indre verden og den ydre virkelighed, og denne erfaring kan vi bruge i vores hjælp til børnene. Flere af de børn, vi modtager på Skodsborg, kommer direkte fra det hospital, hvor de er blevet født. Sådan var det med Nicklas.

Nicklas blev født af en stofmisbrugende mor, Susan. Han blev født med alvorlige abstinenser og blev nedtrappet i løbet af 10 uger med opiumsdråber og Fenemal. Han var således meget medtaget. Susan var fængslet i den sidste del af graviditeten. Efter to dage sammen med sit nyfødte barn blev hun bragt tilbage til fængslet. Hendes besøg hos Nicklas var bestemt af, om der var personale til rådighed.



Der var en plads til Nicklas på Skodsborg, og derfor kunne den udpegede primærpædagog, Terese, aflægge besøg hos ham og gradvis lære ham at kende.

I de første par uger lykkedes det ikke Terese at træffe moderen på børneafdelingen. Derfor skrev hun et brev til Susan, at hun var den, der skulle være Nicklas' primærpædagog, og at hun derfor gerne ville møde Susan, således at de kunne drøfte vigtige ting i samarbejdet om Nicklas. Terese foreslog Susan, at hun, når hun kom på besøg næste gang, skulle tage sin undertrøje eller t-shirt af og lægge den i vuggen ved sit barn, fordi lugten af mor ville

hjælpe Nicklas. Personalet på børneafdelingen fortalte, at Susan blev berørt, da hun læste brevet. Hun tog sin t-shirt af og lagde den hos sin dreng. I år gammel ligger Nicklas fortsat med sin mors T-shirt, den samme grå. Han nulrer stoffet med sine hænder, og han falder i søvn med T-shirten dækkende en del af hovedet.

Nicklas knyttede sig til sin mor, og han knyttede sig til Terese. Når han savnede sin mor, nussede han hendes T-shirt. Når han savnede Terese, satte sekundærpædagogen ord på savnet, og Nicklas viste lettelse.

Da Nicklas var 11 måneder gammel, skulle Terese holde tre ugers sommerferie. Vi vidste, at det ville blive en svær tid for ham. I nogle uger inden de skulle sige farvel til hinanden, bar Terese et lille bomuldstørklæde døgnet rundt. Da hun tog afsked med Nicklas, sagde hun bl.a. til ham, at hun håbede, at han kunne bruge tørklædet, mens hun var væk. Tørklædet fik plads i sengen sammen med T-shirten.

En dag midt i forløbet sad Nicklas midt på gulvet, trist og indadvendt. Hans sekundære omsorgsperson, der var ved at give et spædbarn flaske, så det, og sagde til ham: "Nicklas, jeg tror du tænker på Terese". Ordene hjalp Nicklas. Han kravlede ind i soveværelset, rejste sig op ved sengen, fik fat i tørklædets snip og trak det til sig. Han kravlede med tørklædet tilbage til stuen, satte sig, og nussede med Tereses tørklæde. Pædagogen sagde: Jeg ved, du savner Terese, hvor er det godt, du har hendes tørklæde". Nicklas blev anerkendt for sin følelse.

Eksemplet fortæller om mange ting, blandt andet om at vise respekt for de mennesker, vi giver omsorg, men også om hvordan overgangsobjekter kan anvendes i arbejdet med sårbare mennesker, blandt andet mennesker, der ændrer opholdssted, og derved mister noget af værdi.

Nicklas var et lille barn, der blev anbragt på børnehjemmet i Skodsborg, men eksemplet kan, som det øvrige indhold i denne artikel, overføres til sårbare mennesker i alle aldre. Eksemplet understøtter, at primærpædagog/ kontaktpersonen har en helt særlig rolle.

På Skodsborg taler vi i hverdagen om fire væsentlige værdier: *Omsorg, empati, kontinuitet og ansvarlighed.*

Omsorg

Det er primærpædagogen/ kontaktpersonen, der er hovedansvarlig for, at det anbragte barn får en tilstrækkelig god omsorg. *Omsorg* for et andet menneske omfatter: 1) tilsyn, der sikrer overvågning og dermed forhindrer eksempelvis ulykker, 2) stimulation, der sikrer passende aktivitet og udfordringer – også med intellektuelt indhold, samt 3) tilknytning, der skaber den følelsesmæssige basis for tryghed og tillid til omverdenen. Således opfatter vi omsorg som en slags hovedoverskrift til alt, hvad vi ser som vores væsentligste opgave i forhold til de anbragte børn.

Empati

Et andet absolut nødvendigt element i vores arbejde er empati, evnen til via indlevelse at kunne forstå andres psykiske situation. Det vigtigste er at kunne indleve sig i det enkelte barns situation, at forstå denne, for derefter at komme barnet i møde via handling. Der fordres således en høj grad af følsomhed i vores arbejde, at vi som medarbejdere har adgang til vore egne følelser, og at vi tør bruge dem for bedre at kunne forstå et konkret barn i en konkret situation. Vi har også brug for empatien, når vi forholder os til børnenes forældre og øvrige netværk. At være forældre til et barn, der bliver anbragt på en døgninstitution, er svært. Ofte er der ikke tale om et frit valg, men om en nødvendighed, som ofte er dikteret af andre. På Skodsborg taler vi om, at "vi har en kærlig arm rundt om barnets forældre". Via empati forstår vi deres situation, og vi kommer dem i møde. Vi gør, hvad vi kan, for at de skal føle sig velkomne på Skodsborg. Vi husker mærkedage og højtider, og vi prioriterer kontakten til dem højt.

Kontinuitet

Evnen til empati højner kvaliteten af vores omsorg overfor børnene, og sådan forholder det sig også med begrebet kontinuitet, idet omsorg af høj kvalitet nødvendigvis indebærer kontinuitet. Vi tilstræber, at et barn har få nærtstående voksne omsorgspersoner, således at barnet sikres mulighed for følelsesmæssig tilknytning. Dette er og bliver en svær, men nødvendig opgave på en døgninstitution.

En stabil medarbejdergruppe bliver en forudsætning for at arbejdet præges af kvalitet.

Men også i den vertikale dimension er kontinuitet vigtig, nemlig det enkelte barns mulighed for at opleve kontinuitet i sit eget liv. Erik H. Erikson kalder det for *den personlige identitet*, det, der gør, at ethvert menneske kan opleve en vis overensstemmelse med sig selv.

Til det lille barns oplevelse af overensstemmelse med sig selv, af identitet, knytter sig en biografisk linie, barnets egne personlige oplevelser. Disse oplevelser er som oftest knyttet til andre mennesker: forældre, søskende, bedsteforældre m.fl.

Det er med denne erkendelse, vi ser nødvendigheden af at arbejde med barnets historie, at bevare og værne om vigtige relationer og måske direkte opdyrke relationer til forældre og andre nært beslægtede familie-medlemmer.

Ansvarlighed

Begrebet ansvarlighed hænger sammen med, og er en nødvendig del af de tidligere nævnte tre begreber. Ansvarlighed betyder imidlertid også, at vi gennem vores daglige pædagogiske arbejde forsøger at styrke hvert enkelt barns tro på, at "Jeg er", og "Jeg kan", således at barnet bliver synligt for sig selv. Selvet bliver til

ved, at man forholder sig til sig selv. Selvet er ikke et givent personlighedstræk, nej, det er processen, der skaber selvet, og hvis vi er dygtige nok, kan vi medvirke til, at processen kommer i gang og holdes i gang hos dem, vi er sat til at hjælpe.

Men det at styrke den enkelte til at tro på sig selv og til at turde synliggøre sig selv gælder jo også på personalesiden i vores tværfaglige samarbejde, hvor vi støtter hinanden i fællesskabet, såvel som i individualiteten. Et miljø præget af uansvarlighed, hvor den enkelte person hele tiden mindes om, at "jeg intet er", har som mål at nedbryde den enkeltes identitet, nedbryde fortiden, nedbryde kontinuiteten med et på mange måder positivt ladet, men misforstået slogan, som: "Nu starter vi på en frisk!". Et sådant miljø vil næppe betyde vækst på længere sigt, vi skal derfor kende de værste faldgruber for at kunne undgå dem.

Det, vi opfatter som vore vigtigste pædagogiske redskaber, har således deres rod i almenmenneskelige værdier:

- Lykkes det ikke for os at give det enkelte barn omsorg, svigter vi det.

- Empatien hjælper os til at forstå, og lykkes vores forståelse ikke, er fordømmelse nærliggende.
- Forsømmer vi at skabe kontinuitet og sammenhæng i det lille barns liv, vil resultatet for barnet blive oplevelse af brud.
- Nedbryder vi barnets oplevelse af eget værd, og holder vi ikke aktivt vækstprocessen i gang, da er vi yderst uansvarlige

Er du interesseret i at få mere at vide om Skodsborgmodellen, så tilbyder VISS.dk en Temadag d. 2. november. Mere information på www.viss.dk under menupunktet konferencer.

Litteratur:

- Inger Thormann & Charlotte Guldborg: "Hånden på hjertet. Omsorg for det lille barn i krise".
- Hans Reitzels Forlag 1995.
- Inger Thormann & Charlotte Guldborg: "Med hjerte og forstand. De tidlige anbringelser." Hans Reitzels Forlag 2003.
- Inger Thormann & Charlotte Guldborg: "Den nænsomme anbringelse". Hans Reitzels Forlag 1998.
- Donald W. Winnicott: "Leg og virkelighed". Hans Reitzels Forlag 1990.

